

A Study of the Common Attributes of Righteous Women in the Holy Quran and the Bible

Maliheh Bagherinejad Yazdi¹, Reza Baniyasi^{2*}

1. Level 3 student, Department of Holy Quran Interpretation, Imam Hussein Sisters Seminary Yazd, Yazd, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Faculty of Medical, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences Yazd, Yazd, Iran.

Citation: Bagherinejad Yazdi, M., & Baniyasi, R. (2022). A study of the common attributes of righteous women in the Holy Quran and the Bible. *Journal of Woman and Culture*, 13(50), 111-126.

DOR: 20.1001.1.20088426.1400.13.50.8.0

ARTICLE INFO

Received: 08.10.2021

Accepted: 21.12.2021

Corresponding Author:

Reza Baniyasi

Email:

fatemi251@gmail.com

Keywords:

Attributes of righteous
women
The Holy Quran
The Bible

Abstract

The purpose of this study was to explain the common characteristics of righteous women in the Holy Quran and the Bible. The understudied universe was the verses of the Holy Quran and the Bible. The sample of the research particularized the divine verses of the Holy Quran and the Bible in relation to the common attributes of righteous women in the Holy Quran and the Bible. This research was descriptive-analytical and the data was obtained through documents and libraries. The analysis was performed using the data obtained from Quranic verses and the Bible. The results of the present study indicated that in the Holy Quran and the Bible, attributes were expressed for competent women in both individual and family domains. According to the Holy Quran and the Bible, righteous women in the personal sphere have attributes such as faith, righteous deeds, piety, chastity, truthfulness, modesty, hijab, refraining from showing off and being none lascivious. Also in the family field, competent women were introduced with traits such as being nice in the life with husband, housekeeping and parenting.

Extended abstract

Introduction: Explaining the characteristics of righteous people, both men and women, had been considered in all divine religions and holy books. Enumerating the characteristics of a righteous person as well as telling the story and deeds of righteous people is an example for all God-seeking and virtuous human beings. Hence, the characteristics and attributes of righteous men and women have been repeated many times in the Bible and in the Holy Quran. The attributes of righteous women had been emphasized by various divine religions and have been considered in the words of all the prophets. Addressing the issue of the characteristics of competent women, in addition to expressing their competent traits, includes another important point, and the point is that the criterion of superiority in the sight of God is human actions and behavior, and not being a man or a woman is the criterion. This shows that the Torah (the Old Testament), the Bible and other divine books, although they have been distorted and deviated a lot, but its basis is rooted in revelation and is in accordance with the Holy Quran, the miracle of the Last Prophet. Hence, the divine words are in confirmation and along with each other, although the Holy Quran completed the contents of the previous monotheistic religions and is the final seal on them. In this regard, the common attributes of righteous women in the Holy Quran and the Bible, although no independent research has been observed, but a lot of independent research has been done in the Holy Quran and the Bible. For example, in the book "Characteristics of Worthy Women in the Holy Quran" written by Abbas Ali Kamranian in 2009, the Holy Quran's view of the status of women and the characteristics of epitome women was expressed. In an article entitled "Characteristics of worthy women from the perspective of the Holy Quran" in 2012, the criteria of female superiority from the perspective of Islam and the Holy Quran were stated. Women have also been studied in the Bible in various books and articles. In the book "Woman in Christianity" written by Hans Kung in 2011 and also in the book "Woman in Holy Texts" written by Reza Alikhani in 2011, issues related to women in the holy books were mentioned. However, the study of the common divine teachings in the Holy Quran and the Bible is limited to a handful of cases, such as the position of women in the holy books and Islam, the hijab in the divine religions, and so on. For example, the book "The Holy Quran and the Bible with Common Themes" written by Deniz Mason and translated by Fatemeh Sadat Tahami in 2007, the common contents of the Holy Quran and the Bible had been collected and the subject of women has been mentioned in a few short pages. What distinguishes this study from others is the study of the common attributes of righteous women from the perspective of the Holy Quran and the holy books, the study of the distinction of some cases and thus the complementarity of the verses of the Holy Quran as a divine miracle of the last Prophet. Considering the above mentioned statements the purpose of this study was to explain the common characteristics of righteous women in the Holy Quran and the Bible.

Method: The understudied universe was the verses of the Holy Quran and the Bible. The sample of the research particularized the divine verses of the Holy Quran and the Bible in relation to the common attributes of righteous women in the Holy Quran and the Bible. This research was designed as descriptive-analytical and the data was obtained through documents and libraries. The analysis was performed using the data obtained from Quranic verses and the Bible.

Results: The results of the present study indicated that in the Holy Quran and the Bible, attributes were expressed for competent women in both individual and family domains. According to the Holy Quran and the Bible, righteous women in the personal sphere have attributes such as faith, righteous deeds, piety, chastity, truthfulness, modesty, hijab, refraining from showing off and being none lascivious. Also in the family field, competent women were introduced with traits such as being nice in the life with husband, housekeeping and parenting.

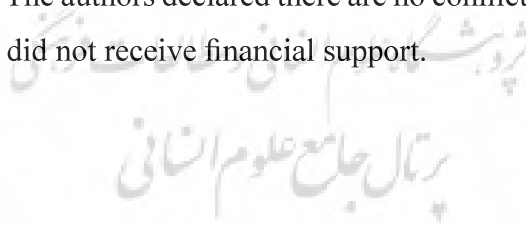
Conclusions: The Holy Quran is the most complete divine book that had been revealed after the previous holy books, and the correct content of the Holy Quran and the conformity of all its verses with any common sense, far from religious prejudices, is a strong sign of its non-distortion. In the Holy Quran and the Bible, many attributes were mentioned for worthy and righteous human beings, some of which are specific to women due to the special creation of women, and some of which are related to both men and women. A search of the original sources of the Holy Quran and the Bible showed well that many attributes are mentioned for righteous women. Attributes that can be a suitable model for women and all of them can be a roadmap for women to achieve worldly and otherworldly happiness.

Authors Contributions: Maliha Bagherinejad Yazdi: data collection, overall framework design, content analysis, discussion, conclusion, final examination. Dr. Reza Baniasadi: collaboration with overall framework design, content analysis, paper correction, and corresponding authors. The final manuscript was approved by all authors. All authors discussed, reviewed, and validated the final manuscript. This research is independent. All authors have reviewed and endorsed the final version of the article.

Acknowledgments: The authors offer their thanks and appreciation to all the participants in this study.

Conflicts of Interest: The authors declared there are no conflicts of interest in this article.

Funding: This article did not receive financial support.

بررسی صفات مشترک زنان صالح در قرآن کریم و کتاب مقدس

ملیحه باقری نژاد یزدی^۱، رضا بنی اسدی^{۲*}

۱. طلبه سطح ۳، گروه تفسیر قرآن کریم، حوزه علمیه خواهران امام حسین (ع) یزد، یزد، ایران.
۲. استادیار گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تبیین صفات مشترک زنان صالحه در قرآن کریم و کتاب مقدس است. جامعه مورد بررسی آیات قرآن کریم و کتاب مقدس می‌باشد. نمونه پژوهش آیات الهی قرآن کریم و کتاب مقدس در رابطه با صفات مشترک زنان صالحه در قرآن کریم و کتاب مقدس است. این پژوهش توصیفی تحلیلی بوده و اطلاعات از طریق اسنادی و کتابخانه‌ای حاصل شده است. تحلیل با استفاده از داده‌های به دست آمده از آیات قرآن کریم و کتاب مقدس صورت گرفته است. نتایج پژوهش نشان داد که در قرآن کریم و کتاب مقدس برای زنان صالحه در دو حوزه فردی و خانوادگی صفاتی بیان شده است. از منظر قرآن کریم و کتاب مقدس زنان صالحه در حوزه فردی دارای صفاتی مانند ایمان، عمل صالح، تقوای پیشگی، پاک‌دامنی، راست‌گویی، حیا، حجاب، پرهیز از خودنمایی و چشم‌پاکی می‌باشند. هم‌چنین در حوزه خانوادگی زنان صالحه را دارای صفاتی مانند شوهرداری، خانه‌داری و فرزندپروری معرفی شده‌اند.

کلیدواژه‌گان: صفات زنان صالح، قرآن کریم، کتاب مقدس

خداوند انسان را در دو جنس زن و مرد آفرید سپس دستورالعمل‌ها و قوانین زندگی را به نحو احسن برای رسیدن به کمال از طریق انبیاء و اولیاء برگزیده خود و در قالب کتب آسمانی در اختیار بشر قرار داد. تبیین اوصاف انسان‌های صالح اعم از زن و مرد، در همه ادیان الهی و کتاب‌های مقدس از آدم تا خاتم مورد توجه بوده است، برشمردن ویژگی‌های انسان صالح و نیز بیان سرگذشت و اعمال انسان‌های صالح، نمونه و سرمشقی برای تمام انسان‌های خداجو و نیک‌سرشت است؛ از این رو ویژگی‌ها و صفات زنان و مردان صالح در کتاب مقدس و در قرآن کریم (The Holy Quran) که کتابی انسان‌ساز است مکرر بازگو شده است. به عنوان مثال در کتاب «ویژگی‌های زنان شایسته در قرآن» (Kamraniyan, 2009) نگاه قرآن کریم به جایگاه زن و ویژگی‌های زنان نمونه بیان شده است هم‌چنین زن در کتاب مقدس نیز به صورت مستقل مورد بررسی قرار گرفته، به‌عنوان نمونه در کتاب «زن در متون مقدس: زن در آیین یهود» به مباحث مرتبط با زنان در کتب مقدس اشاره شده است (Alikhani, 2010). پرداختن به موضوع ویژگی‌های زنان صالحه علاوه بر بیان صفات صالحه آن‌ها، برای به کار بستن آن صفات در

زندگی و سرمشق قرار دادن آن برای زنان نیز هست. اوصاف زنان صالح، مورد تأکید ادیان مختلف الهی بوده و در کلام همه انبیا مورد توجه قرار گرفته است. در قرآن کریم و در سخنان گوهریار معصومین علیهم السلام نیز اوصاف زنان صالح به وفور دیده می‌شود؛ در این زمینه یعنی صفات مشترک زنان صالح در قرآن کریم و کتاب مقدس، اگر چه پژوهش مستقلی مشاهده نشده اما تحقیقات زیادی به صورت مستقل در قرآن کریم و نیز در کتب مقدس انجام شده است. در مقاله «زنان صالح در قرآن» (Moradi Khalei, 2010) نیز به اسامی نه تن از زنان صالح در قرآن در ۶۳ آیه از قرآن کریم پرداخته شده است، در مقاله دیگری تحت عنوان «ویژگی‌های زنان شایسته از دیدگاه قرآن کریم» (Afshar & Rostami, 2011) ملاک‌های برتری زن از دیدگاه اسلام و قرآن کریم به عنوان کامل‌ترین کتاب الهی در سه بخش ارمغان اسلام برای زنان، ملاک‌های برتری زنان به طور اعم و ملاک‌های برتری همسر به طور اخص بیان شده است. مقاله «بررسی جایگاه زن در ادوار تاریخی آیین مسیحیت» (Chavoshiyan & Nikoee, 2020) به جایگاه انسانی زن که همانند مرد است اشاره نموده و جایگاه زنان در صدر مسیحیت، کلیسای اولیه، قرون وسطا، عصر نهضت اصلاحات دینی و عصر جدید بر اساس کتاب‌های مربوط به این موضوع، مورد بررسی قرار داده است. هم‌چنین مقاله «جایگاه زن در غرب، از کتاب مقدس تا دکارت» (Sadati & Naemati, 2015)، مقاله دیگری است که جایگاه زن در کتاب مقدس را بررسی کرده است. این مقاله یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در عصر کنونی و در گذار از سنت به مدرنیته را به فراموشی سپردن خانواده و جایگاه واقعی زنان در خانواده و جامعه دانسته است و با بررسی جایگاه زنان در دنیای کنونی، به بررسی جایگاه زن در کتاب مقدس و اندیشه فلاسفه پرداخته است. مقاله «ریشه یابی بحران زنان در غرب با تکیه بر آموزه‌های کتاب مقدس» (Sakhaee, 2011) را نیز می‌توان در همین راستا یعنی بررسی زن در کتاب مقدس ارزیابی کرد. با این حال بررسی آموزه‌های مشترک الهی در قرآن کریم و کتاب مقدس، محدود به موارد انگشت شماری مانند جایگاه زن در کتب مقدس و اسلام، حجاب در ادیان الهی و غیره است. مقاله «بررسی مقام و جایگاه زن در اسلام و مسیحیت» (Bakhtiyar & Rezaee, 2012) نیز در همین راستا نگارش یافته است. در مقاله «بررسی مقایسه‌ای شخصیت زن در قرآن کریم و عهدین» نیز تصریح شده که در تورات، انجیل و قرآن کریم در بیشتر موارد، مشابهت‌های زیادی به چشم می‌خورد (Riyah Dehkordi, 2018).

آن‌چه این پژوهش را از سایرین متمایز می‌سازد، بررسی صفات مشترک زنان صالحه از دیدگاه قرآن کریم و کتب مقدس، بررسی وجه تمایز برخی از موارد و در نتیجه بیان مکمل و متمم بودن آیات قرآن کریم به عنوان معجزه الهی آخرین پیامبر صلی الله علیه و آله است. بنابر این با توجه به مطالب گزارش شده هدف پژوهش حاضر تبیین صفات مشترک زنان صالحه در قرآن کریم و کتاب مقدس است.

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

طرح این پژوهش به روش توصیفی تحلیلی است. جامعه پژوهش شامل آیات قرآن کریم و کتاب مقدس می‌باشد؛ و نمونه مورد بررسی آیات مرتبط با صفات صالحه زنان در قرآن کریم و کتاب مقدس است.

روش اجرا

در این پژوهش اطلاعات و مواد خام از طریق جستجوی اسناد و مراجعه کتابخانه‌ای به دست آمده و سپس با تحلیل، ترکیب، بحث و جمع‌بندی، نتیجه‌گیری صورت گرفته است.

یافته‌ها

جستجو در منابع اصیل قرآن کریم و کتاب مقدس به خوبی نشان می‌دهد که در آن‌ها برای زنان صالحه صفات فراوانی ذکر شده است که به توضیح آن‌ها پرداخته می‌شود:

ویژگی‌های فردی

صفات فردی به آن دسته از خصلت‌ها گفته می‌شود که تنها به خود شخص بر می‌گردد و در قبال افراد دیگر نیست از قبیل ایمان، عمل صالح، راست‌گویی، پاک‌دامنی، چشم‌پاکی و... به برخی از این صفات که در بین زنان صالح قرآن کریم و کتاب مقدس مشترک است اشاره می‌شود:

- ایمان:

یکی از اصلی‌ترین ویژگی‌هایی که می‌توان برای یک انسان شایسته از منظر ادیان الهی بر شمرده میزان ایمانی است که او دارد؛ خداوند در قرآن کریم در آیات فراوانی با لفظ (یا ایها الذین آمنوا) مردم را مورد خطاب قرار داده است. هر چند مذکر بودن لفظ در این گونه خطاب‌ها دلیلی بر خاص بودن آن در مورد جنس مرد نیست اما علاوه بر آن در موارد زیادی اشاره مستقیم به ایمان زنان داشته می‌فرماید:

«وَلَا تَتَّبِعُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَ لَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَ لَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَ لَا تَتَّبِعُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَ لَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَ لَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَ اللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ وَ الْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَ يُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ» (بقره، ۲۲۱)؛ «و با زنان مشرک ازدواج نکنید تا زمانی که ایمان بیاورند. همانا کنیز با ایمان از زن آزاد مشرک بهتر است، هر چند از بیایی، مال و موقعیت او [شما را خوش آید. و زنان با ایمان را به ازدواج مردان مشرک در نیاورید تا زمانی که ایمان بیاورند. مسلماً برده با ایمان از مرد آزاد مشرک بهتر است، هر چند [جمال، مال و منال او] شما را خوش آید. اینان [که مشرکند، نه تنها مردم، بلکه بی‌رحمانه زن و فرزند خود را] به سوی آتش می‌خوانند، و خدا به توفیق خود به سوی بهشت و آمرزش دعوت می‌کند، و آیاتش را برای مردم بیان می‌فرماید تا متذکر شوند.» (Ansarian, 2004).

انجیل متی (Matthew Gospel) نیز شرط رستگاری زن، ایمان محبت و قدوسیت بیان شده است:

«زیرا که، آدم اول ساخته شد و بعد حوا. و آدم فریب نخورد، بلکه زن فریب خورده، در تقصیر گرفتار شد اما به زاییدن رستگار خواهد شد، اگر در ایمان و محبت و قدوسیت و تقوا ثابت بماند.» (اول تیموتائوس، ۲، ۱۳-۱۵). اگرچه آمیخته بودن متن این کتاب مقدس با مباحث نادرست و تحریف شده، مخصوصاً در زمینه خلقت حضرت حوا و داستان‌های کذایی که در مورد فریفتن حضرت آدم بیان شده بارز است اما مباحث اصلی که همه ادیان الهی به آن اذعان دارند از جمله ایمان به پروردگار عالم، به خوبی قابل درک است. در برخی پژوهش‌های اخیر توضیح داده شده که قرآن کریم و انجیل در موضوع حقیقت ایمان، متعلق و آثار آن دارای دیدگاه مشترکی هستند (Shakurinejad, 2014).

- عمل صالح:

از دیگر ویژگی‌هایی که خداوند در قرآن کریم زن و مرد را بر آن می‌خواند انجام اعمال صالح است:

«مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»؛ «از مرد و زن، هر کس کار شایسته انجام دهد در حالی که مؤمن است، مسلماً او را به زندگی پاک و پاکیزه‌ای زنده می‌داریم و پاداش‌شان را بر پایه بهترین عملی که همواره انجام می‌داده‌اند، می‌دهیم.» (نحل، ۹۷).

در آیه‌ای دیگر از در قرآن کریم با الفاظ مشابه می‌فرماید:

«وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَ لَا يُظَلَّمُونَ فِيهَا»؛ «و کسانی از مردان یا زنان که بخشی از کارهای شایسته را انجام دهند، در حالی که مؤمن باشند، پس ایشان وارد بهشت می‌شوند، و به اندازه گودی پشت هسته خرما مورد ستم قرار نمی‌گیرند» (نساء، ۱۲۴). لازم به ذکر است که عمل صالح رفتاری است که علاوه بر صورت زیبا، سیرت نیکو و حسن فاعلی نیز لازم دارد. اساس سیرت نیکو، ایمان و انگیزه الهی است. تنها چنین عملی از نظر قرآن کریم مستحق پاداش الهی است. عمل صالح از نگاه قرآن کریم در حقیقت ایمان دخالت ندارد، ولی ایمان عامل اصلی عمل صالح و شرط قبولی آن می‌باشد. از سوی دیگر عمل صالح

نه تنها در مقام اثبات نشانه ایمان است، بلکه در مقام ثبوت باعث افزایش و کمال ایمان است (Ahmadi, Hoseini, 2021). انجام عمل صالح و در زمره صالحان قرار گرفتن در عهد عتیق (Old Testament) نیز مورد تأکید بوده است و در عبارات مشابه با مضمون قرآن کریم به صالحان وعده رهایی و رستگاری داده است. «چون صالحان فریاد بر آورند، خداوند ایشان را شنید و ایشان را از همه تنگناهای ایشان رهایی بخشید» (مزامیر، ۳۴، ۱۷). «ونجات صالحان از خداوند است و در وقت تنگی، او قلعه ایشان خواهد بود» (مزامیر، ۳۹، ۳۷). در عباراتی دیگر از اوصاف زن صالحه و مدح آن می‌گوید: «بلکه چنانکه زنانی را می‌شاید که دعوی دینداری می‌کنند به اعمال صالحه» (اول تیموتائوس، ۲، ۱۰). بنابر این عمل صالح ویژگی مشترکی است که در ادیان از آن برای زنان شایسته یاد شده است.

- تقوا پیشگی:

تقوا و پرهیزکاری تنها ملاکی است که خداوند بر برتری زن و مرد قرار داده است و بنابراین آیه از قرآن کریم، آن گروه از مرد یا زن نزد خداوند گرامی‌تر است که تقوای بیشتری داشته باشد. «یا ایها الناس إنا خلقناکم من ذکر و أنثی و جعلناکم شعوبا و قبائل لتعارفوا إنا أکرّمکم عند الله اتقاکم إنا الله علیمّ خبیر»؛ «ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و ملت‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. بی‌شک گرامی‌ترین شما نزد خدا/ پرهیزکارترین شماست. یقیناً خدا دانا و آگاه است.» (حجرات، ۱۳). حضرت عیسی (ع) در موارد زیادی مردم و اطرافیان‌ش را به پرهیزکاری یا به عبارت قرآن کریم، تقوا دعوت کرده است و تقوا را از لوازم روح می‌شمرد و در انجیل متی می‌گوید «ما می‌گوییم به روح رفتار کنید پس شهوات جسم را بجا نخواهید آورد.» (غلاتیه، ۵، ۱۶)

«و حسد و قتل و لهو و لعب و امثال این‌ها که شما را خبر می‌دهم، چنان که قبل از این دادم، که کنندگان چنین کارها وارث ملکوت خدا نمی‌شوند/ لیکن ثمره روح محبت و خوشی و سلامتی و حلم و مهربانی و نیکویی و ایمان و تواضع و پرهیزکاری است./ که هیچ شریعت مانع چنین کار نیست.» (غلاتیه، ۵، ۲۱-۲۲)

- پاک‌دامنی و پاکدامنی:

از مهم‌ترین خصوصیت‌هایی که یک زن جدای از دین و مذهب باید داشته باشد پاک‌دامنی است. در قرآن کریم این ویژگی مورد تأکید قرار گرفته است. مهم‌ترین راه حفظ پاک‌دامنی ازدواج است. از این رو خداوند در قرآن کریم می‌فرماید:

«وَأَنْكِحُوا الْأَيَامِي مِنَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ إِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»
 «[مردان و زنان] بی‌همسران و غلامان و کنیزان شایسته خود را همسر دهید؛ اگر تهیدست‌اند، خدا آنان را از فضل خود بی‌نیاز می‌کند؛ و خدا بسیار عطاکننده و داناست» (نور، ۳۲)؛ و در آیه‌ای دیگر از قرآن کریم نیز عبارت «الطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ» به معنای پاک‌دامن آمده است. «الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ» «زنان پلید برای مردان پلید و مردان پلید برای زنان پلیدند، و زنان پاک برای مردان پاک و مردان پاک برای زنان پاک‌اند، این پاکان از سخنان ناروایی که از تهمت‌زنندگان/ دربارہ آنان می‌گویند، مبرا و دور هستند، برای آنان آمرزش و رزق نیکویی است.» (نور، ۲۶).

علامه طباطبایی در تفسیر آیه «وَأَنْكِحُوا الْأَيَامِي مِنَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ إِمَائِكُمْ» (نور، ۳۲). می‌فرماید: کلمه "انکاح" به معنای تزویج، و کلمه "ایامی" جمع "ایم" به فتحه همزه و کسره یاء و تشدید آن - به معنای پسر عزب و دختر عزب است، و گاهی به دختران عزب ایامه هم می‌گویند و مراد از "صالحین" صالح برای تزویج است، نه صالح در اعمال (Tabatabai, 1995).

طبرسی نیز در تفسیر آیه فوق «وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ إِمَائِكُمْ» می‌فرماید هم‌چنین به غلامان و کنیزان پاک‌دامن خود- و به قولی با ایمان- همسر بدهید (Tabarsi, 1978).

در عهد عتیق (Old Testament) اوصاف بسیاری از زن صالحه را بر می‌شمرد و چنین زنی را از بهترین زنان معرفی

می‌کند و با تشبیهی زیبا زن صالحه را چون تاجی برای همسر معرفی می‌کند. «زن صالحه تاج شوهر خود می‌باشد، اما زنی که خجل سازد مثل پوشیدگی در استخوان هایش می‌باشد» (امثال سلیمان، ۱۲، ۴). ارزش زن صالحه در کتاب مقدس از لعل‌ها گران‌تر و کمیاب‌تر است «زن صالحه را کیست که پیدا تواند کرد؟ قیمت او از لعل‌ها گرانتر است.» (امثال سلیمان، ۳۱، ۱۰). به طور کلی جایگاه انسان صالح چه مرد و چه زن در متون مقدس، جایگاه ویژه‌ای است.

- راست گویی:

صداقت و راست‌گویی از دیگر فضائل اخلاقی است که ادیان الهی پیروان‌شان را به آن فرا می‌خوانند و خداوند در قرآن کریم یکی از صفات بارز زنان شایسته را صداقت آن‌ها معرفی می‌کند. «إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا»؛ «همانا خداوند برای مردان و زنان مسلمان و مردان و زنان با ایمان، و مردان و زنان عبادت‌پیشه، و مردان و زنان راست‌گو و مردان و زنان شکیبیا، و مردان و زنان فروتن، و مردان و زنان صدقه‌دهنده، و مردان و زنان روزه‌دار، و مردان و زنان حفظ‌کننده خود از پلیدی‌های جنسی، و مردان و زنانی که بسیار یاد خدا می‌کنند، آمرزش و پاداشی بزرگ آماده کرده است.» (احزاب، ۳۵).

حضرت مریم یکی از زنان نمونه‌ای است که داستان ایشان در قرآن کریم به طور مفصل بیان شده و یکی از ویژگی‌های برجسته آن حضرت راست‌گویی و صداقت است که به صراحت در قرآن کریم ذکر شده است. «مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ...»؛ «مسیح، فرزند مریم جز فرستاده‌ای / از سوی خدا / نیست که پیش از او هم فرستادگانی گذشته‌اند و مادر او زن بسیار راست‌گو و درست‌کاری بود...» (مائده، ۷۵). اگرچه ویژگی راست‌گویی به طور مستقیم در مورد زنان در کتاب مقدس نیامده است اما صفت راست‌گویی مورد سفارش برای هر انسان خداجویی است و کتاب مقدس به مدح راست‌گو و ذم انسان دروغ‌گو پرداخته است. «هَبْ رَاسْت‌گوتَا به ابد استوار می‌ماند، اما زبان دروغ‌گو طرفه العینی است.» (امثال سلیمان، ۱۲، ۱۹).

- حیا:

حیا یکی از مهم‌ترین صفات نفسانی است که تاثیر بسزایی در ابعاد مختلف زندگی انسان‌ها دارد. مفهوم حیا با حجاب رابطه تنگاتنگی دارد، شاید بتوان گفت حیا، حجاب و پوشش روح است چون باعث بازدارندگی از گناه و مانع بسیاری از گناهان می‌شود؛ و حجاب نیز، پوشش جسم مادی انسان و بازدارنده از گناهان و جذب نگاه‌های آلوده به زن است. نمونه شفاف و صریح از حیا و عفاف را می‌توان در داستان دختران حضرت شعیب قرآن کریم مشاهده نمود آن‌جا که از آب دادن به گوسفندان امتناع می‌کردند تا با نامحرمین برخورد نکنند.

«وَلَمَّا وَرَدَ مَاءٌ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصَدِرَ الرِّعَاءَ وَأُبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ (قصص، ۲۳)؛ فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ (قصص، ۲۴)؛ فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقِصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتُ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ» (قصص، ۲۵)؛ «هنگامی که به آب مدین رسید، گروهی از مردم را بر آن یافت که دام‌های‌شان را آب می‌دادند، و غیر آن‌ان دوزن را دید که [دام‌هایشان را از رفتن به سوی آب] باز می‌دارند؛ گفت: چه چیزی شما را بر بازداشتن [گوسفندان] وامی‌دارد؟ گفتند: ما [این دام‌هایمان را] آب نمی‌دهیم تا [این] شبانان [دام‌هایشان را] برگردانند و پدر ما پیری کهنسال است [به این علت از انجام این کار معذور است]. (قصص، ۲۳). پس [موسی] دام‌هایشان را [به جهت کمک کردن به آن دو] آب داد، سپس به سوی سایه برگشت و گفت: پروردگارا! به آن چه از خیر بر من نازل می‌کنی، نیازمندم (قصص، ۲۴). پس یکی از آن دو [زن] در حالی که با حالت شرم و حیا گام برمی‌داشت، نزد او آمد [و] گفت: پدرم تو را می‌طلبد تا پاداش این که [دام‌های] ما را آب دادی به تو بدهد. چون نزد او آمد و داستان خویش را بیان کرد، گفت: دیگر نترس که از آن گروه ستمکار نجات یافتی» (قصص، ۲۵).

داستان حضرت موسی و دختران شعیب با اندکی کم و زیاد در کتاب عهد عتیق نیز به صورت زیر بیان شده است: «و شبانان نزدیک آمدند، تا ایشان را دور کنند. آنگاه موسی برخاسته، ایشان را مدد کرد، و گله ایشان را سیراب نمود. / و چون نزد پدر خود رعوئیل آمدند، او گفت: «چگونه امروز بدین زودی برگشتید؟ / گفتند: «شخصی مصری ما را از دست شبانان رهایی داد، و آب نیز برای ما کشیده، گله را سیراب نمود. / پس به دختران خود گفت: «او کجاست؟ چرا آن مرد را ترک کردید؟ وی را به خوانید تا نان خورد. / و موسی راضی شد که با آن ساکن شود. و او دختر خود، صفوره را به موسی داد.» (خروج، ۲، ۱۷ تا ۲۱).

در عبارتی دیگر حیا و وقار را از صفات زنان صالح برشمرده است. «و هم چنین زنان خویشتن را بیارایند به لباس مزین به حیا و پرهیز، نه به زلف ها و طلا و مروارید و رخت گرانبها.» (اول تیموتائوس، ۲، ۹). با مطالعه داستان حضرت موسی و دختران شعیب در قرآن کریم و کتاب مقدس مشخص می شود که فصاحت، بلاغت و ریزبینی که در آیات قرآن کریم وجود دارد ستودنی است. عبارتهای کتاب مقدس بر خلاف قرآن کریم دستنویس بشری و حاصل دست انسان است هر چند محتوا و مفهوم هر دو یکی است.

- حجاب و پوشش مناسب:

ادیان الهی، در مسائل بنیادین اعتقادی و نیز برخی مباحث فرعی، اشتراک نظر دارند؛ مسئله حجاب از جمله این مسائل است. حجاب و پوشش در سه آئین یهود، مسیحیت و اسلام، دارای جایگاه خاصی است، و یکی از دلایل اساسی آن این است، که حجاب و عفاف، یک امر فطری است (Farhadi & Andalib, 2017). حجاب و پوشش زن در برابر نامحرم از حقوق الهی است که خداوند در قرآن کریم زنان را مکلف به رعایت آن کرده است و طبق کلام الهی موجب مصون ماندن زن از آزار و دور ماندن از چشم های هرزه و ناپاک خواهد شد.

«یا ایها النبی قل لأزواجک و بناتک و نساء المؤمنین یدنین علیهن من جلابیبهن ذلک اذنی أن یعرفن فلا یؤذین و کان الله عفورا رحیما»؛ «ای پیامبر! به همسران و دختران و همسران کسانی که مؤمن هستند بگو: چادرهای شان را بر خود فرو بپوشند / تا بدن و آرایش و زیورهای شان در برابر دید نامحرم قرار نگیرد. / این [پوشش] به این که [به عفت و پاکدامنی] شناخته شوند نزدیک تر است، و در نتیجه [از سوی اهل فسق و فجور] مورد آزار قرار نخواهند گرفت؛ و خدا همواره بسیار آمرزنده و مهربان است.» (احزاب، ۵۹).

حجاب زنان در انجیل متی هم مورد توجه قرار گرفته و برای اثبات حجاب علت هایی بیان شده که با عباراتی تحریفی آمیخته شده است و اگر در کنار آیات مبارک قرآن کریم قرار گیرد می توان به سهولت آن بخش تحریف نشده را جدا نمود و به اثبات حجاب در کتاب مقدس پرداخت. «ما می خواهیم شما بدانید که سر هر مرد، مسیح است و سر زن، مرد و سر مسیح، خدا / هر مردی که سر پوشیده دعا یا نبوت کند، سر خود را رسوا می نماید / اما هر زنی که سر برهنه دعا یا نبوت کند، سر خود را رسوا می سازد، زیرا این چنان است که تراشیده شود» (اول قرنطیان، ۱۱، ۶-۳). همان گونه که موی در فرهنگ و دین اسلام به عنوان زینت و از زیبایی های زنان به شمار می رود در انجیل متی نیز به زینت بودن موی زنان و ضرورت پوشاندن آن اشاره شده است. «زیرا اگر زن نمی پوشد، موی را نیز بُرد؛ و اگر زن را موی بریدن یا تراشیدن قبیح است، باید بیوشد / زیرا که مرد را نباید سر خود را بیوشد چون که او صورت و جلال خداست، اما زن جلال مرد است / و نیز مرد به جهت زن آفریده نشد، بلکه زن برای مرد / از این جهت زن می باید عزتی بر سر داشته باشد به سبب فرشتگان.» (اول قرنطیان، ۱۱، ۶-۹).

بنابر آنچه ذکر شد حجاب از ویژگی های زنان شایسته در قرآن کریم و کتاب مقدس است که علاوه بر آیات قرآن کریم و گزاره های کتاب مقدس، سیره زنان صالح در ادیان الهی نیز حاکی از آن است که حجاب همواره نزد زنان صالحه از جایگاه ویژه ای برخوردار بوده اگر چه ممکن است در حدود آن اختلافاتی وجود داشته باشد.

- پرهیز از خودنمایی و خودآرایی:

از دیگر ویژگی هایی که قرآن کریم برای زن شایسته یاد می کند دوری از خودنمایی و جلوه گری در برابر نامحرم است. اولین چیزی که از این موضوع به نظر می رسد آسیب روانی است که متوجه مردان می شود در حالی که

تحقیقات نشان می‌دهد این موضوع موجب کاهش احساس امنیت فردی زنان نیز می‌شود (Oladi, Jahanbakhsh & Mohamadi, 2019). بنابراین زنان شایسته با رعایت پرهیز از خودنمایی و خودآرایی نسبت به مردان آرامش روانی و نسبت به خودشان احساس امنیت را به ارمغان می‌آورند. قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

«وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا يَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولَى الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» «و به زنان باایمان بگو: چشمان خویش را از آن چه حرام است فرو بندند، و شرمگاه خود را حفظ کنند، و زینت خود را [مانند لباس‌های زیبا، گوشواره و گردن بند] مگر مقداری که [طبیعتاً مانند انگشتر و حنا و سرمه، بر دست و صورت] پیدا است [در برابر کسی] آشکار نکنند، و [برای پوشاندن گردن و سینه] مقنعه‌های خود را به روی گریبان‌هایشان بیندازند، و زینت خود را آشکار نکنند مگر برای شوهران‌شان، یا پدران‌شان، یا پدران شوهران‌شان، یا پسران‌شان، یا پسران شوهران‌شان، یا برادران‌شان، یا پسران برادران‌شان، یا پسران خواهران‌شان، یا زنان‌شان، یا بردگان زر خریدشان، یا خدمتکاران‌شان از مردانی که ساده لوح و کم عقل‌اند و نیاز عاطفی حس نمی‌کنند، یا کودکانی که [به سن تمیز دادن خوب و بد نسبت به امیال عاطفی] نرسیده‌اند و زنان نباید پاهای‌شان را [هنگام راه رفتن طوری] به زمین بزنند تا آن چه از زینت‌هایشان پنهان می‌دارند [به وسیله نامحرمان] شناخته شود و [شما] ای مؤمنان! همگی به سوی خدا بازگردید تا رستگار شوید» (نور، ۳۱). در آیه مذکور خودنمایی جز برای محارم به صراحت نهی شده است.

در انجیل متی نیز در مورد زنان گفته شده است جایز نیست که زنان در کلیسا سخن بگویند و سوال پرسند و اگر سوالی دارند از همسران‌شان در خانه پرسند. اندکی تأمل نشان می‌دهد امر به حرف زدن زن در کلیسا همان امر به دوری از خودنمایی و جلب توجه نامحرمان است و دلیل دیگری بر این مطلب نمی‌توان یافت. «و زنان شما در کلیساها خاموش باشند زیرا که ایشان را حرف زدن جایز نیست بلکه اطاعت نمودن، چنانکه تورات نیز می‌گوید / اما اگر می‌خواهند چیزی بیاموزند، در خانه از شوهران خود بیسند، چون زنان را در کلیسا حرف زدن قبیح است.» (اول قرن‌تین، ۱۴، ۳۴-۳۵). بنابراین دوری از خودنمایی و جلوه‌گری در برابر نامحرم، از صفات مشترکی است که در قرآن کریم و کتاب مقدس برای زنان صالح برشمرده شده است.

- چشم پاکی:

چشم از ابزار حساسی است که خداوند در انسان به ودیعه نهاده است و اگر در مسیر صحیح قرار نگیرد آثار سوء آن هم در زندگی دنیا و هم در سرای ابدی خود را نشان خواهد داد. قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

«وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ» (نور، ۳۱) «و به زنان باایمان بگو چشم‌های خود را [از نگاه هوس‌آلود] فرو گیرند.»

در عهد عتیق در کنار دوری از خودنمایی و آرایش، به کنترل چشم و اجتناب از جذب نامحرم با غمزات چشم و راه رفتن اشاره شده است. «و خداوند می‌گوید / از این جهت که دختران صهیون متکبرند و با گردن افراشته و غمزات چشم راه می‌روند و به ناز می‌خرامند و به پاهای خویش خلخالها را به صدا می‌آورند...» (اشعیا، ۳، ۱۶). نگاه نکردن به نامحرم توسط زنان که در قرآن آمده و نیز اجتناب از جذب نامحرم به وسیله چشم توسط زنان که در کتاب مقدس آمده هر دو از مصادیق چشم پاک و کنترل آن است.

ویژگی‌های خانوادگی

علاوه بر ویژگی‌های فردی که برای زنان ذکر شد به خاطر موقعیت ویژه و حساسی که زن در خانه و خانواده دارد، رکن اساسی و نقطه اتصال اعضای خانواده به شمار می‌رود. مهم‌ترین عاملی که بین افراد خانواده رافت و گذشت و ایثار را زنده می‌کند تجلی روح مادر در بین اعضای خانواده است. اساس خانواده که بر مهر و وفا پیوند

پی ریزی شده است، به عهده مادر است زیرا مادر مبدا پیدایش و پرورش فرزندان است که هر کدام به دیگری وابسته‌اند و در مکتب دین حفظ این پیوند و فراموش نکردن آن از واجب‌های مهم به شمار آمده و اگر کسی این پیوند فطری و دینی را قطع نماید، از رحمت ویژه الهی محروم خواهد شد. زیرا صلح رحم از چیزهایی است که خداوند به آن امر فرموده و درباره قاطعان چیزی که باید وصل شود، لعن و نفرین الهی وعده داده شده است (Javadi, 2019). از این رو بررسی عملکرد زن در این حوزه نیز بسیار مهم است. در این جا به بررسی صفات مشترک زنان صالح در این بخش از دیدگاه قرآن کریم و کتاب مقدس پرداخته می‌شود:

- اطاعت پذیری از همسر:

اطاعت از همسر یکی از وظایفی است که در اسلام برای یک زن مومن و متعهد ذکر شده و قدر متیقن آن در امور زناشویی است تا جایی که اگر عبادتی مستحبی مانند روزه گرفتن هم با آن منافات پیدا کند اطاعت از همسر اولویت دارد (Najafi, 1986). مهم‌ترین آیه قرآن کریم در این باره آیه زیر است؛

«الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَ اللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَ اهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَ اضْرِبُوهُنَّ فَإِنِ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا» «مردان، کارگزاران و تدبیرکنندگان [زندگی] زنانند، به خاطر آنکه خدا مردان را از جهت توان جسمی، تحمل مشکلات و قدرت روحی و فکری [بر زنان برتری داده، و به خاطر آن که [مردان] از اموالشان هزینه زندگی زنان را [به عنوان حقی واجب] می‌پردازند؛ پس زنان شایسته و درست‌کار [با رعایت قوانین حق] فرمان بردار [و مطیع شوهر]ند [و] در برابر حقوقی که خدا [به نفع آنان بر عهده شوهرانشان] نهاده است، در غیاب شوهر [حقوق و اسرار و اموال او را] حفظ می‌کنند و زنانی که از سرکشی و نافرمانی آنان بیم دارید [در مرحله اول] پندشان دهید، و [در مرحله بعد] در خوابگاه‌ها از آنان دوری کنید، و [اگر اثر نبخشید] آنان را [به گونه‌ای که احساس آزار به دنبال نداشته باشد] تنبیه کنید؛ پس اگر از شما اطاعت کردند برای آزار دادن آنان هیچ راهی مجوید، همانا خدا بلند مرتبه و بزرگ است.» (نساء، ۳۴). «وَ بِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ» دیگر به خاطر این که مردان مهر و نفقه به زنان می‌دهند. «فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ» زنان شایسته، مطیع امر خداوند و شوهران خود هستند. و شاهد آن، این آیه است: «يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ» (آل عمران، ۴۳)؛ یعنی ای مریم، بر طاعت خداوند قیام کن (Tabarsi, 1993). از آن جا که مرد مسوولیت سرپرستی و مدیریت کلان خانواده را بر عهده دارد و تصمیم‌گیری نهایی در امور خانواده و تشخیص مصالح آن بر عهده او است، زن نیز موظف است به تصمیم‌گیری‌های شوهر در امور مربوط به خانواده گردن نهد. به عنوان مثال تعیین محل سکونت، منزل مسکونی، اشتغال زن و تحصیل او از اموری است که تصمیم‌گیری درباره آن‌ها بر عهده مرد گذاشته شده و زن موظف به پذیرش تصمیم شوهر است (-Dashti Khoy, 2017). (daki, Tabatabai, & Etemadi Fard, 2017).

سخن در باب اطاعت از همسر در انجیل متی بسیار است و در موارد زیادی زنان را به اطاعت‌پذیری سفارش نموده است. به عنوان نمونه: «و زن را اجازت نمی‌دهم که تعلیم دهد یا بر شوهر مسلط شود بلکه در سکوت بماند.» (اول تیموتائوس، ۲، ۱۲).

«ای زنان، شوهران خود را اطاعت کنید چنان که خداوند را. زیرا که شوهر سرزن است، چنان که مسیح نیز سر کلیسا و او نجات‌دهنده ی بدن است؛ «لیکن هم چنان که کلیسا مطیع مسیح است، هم چنین زنان نیز شوهران خود را در هر امری باشند» (افسیسیان، ۵، ۲۲-۲۴).

عبارات انجیل متی با لفظ‌هایی متفاوت از قبیل سکوت در برابر شوهران، عدم تسلط بر مرد، تعبیر شوهر سر مرد است و... حاکی از اهمیت اطاعت و احترام ویژه به همسر در ادیان توحیدی است. اطاعت‌پذیری از همسر یکی از صفات پسندیده زنان متوکل و صالحه در طول تاریخ است، چنان که در کتاب مقدس در بیان خصوصیات ساره به عنوان یکی از زنان مقدسه آمده است:

«زیرا بدینگونه زنان مقدسه در سابق نیز که متوکل به خدا بودند، خویشان را زینت می‌نمودند و شوهران خود را اطاعت می‌کردند. مانند ساره که ابراهیم را مطیع می‌بود و او را آقا می‌خواند، و شما دختران او شده‌اید، اگر نیکویی

کنید و از هیچ خوف ترسان نشوید» (رساله اول پطرس، ۳، ۵-۶). اطاعت از همسر از مسائل مهمی است که در آموزه های تمام ادیان توحیدی وجود داشته و توصیه ها در این زمینه بی شمار است.

- عیب پوشی و تامین نیازهای همسر:

از دیگر وظایف زن شایسته و صالح در قرآن کریم و ادیان الهی عیب پوشی و تامین نیازهای همسر است که آیات قرآن کریم با عباراتی مملو از رعایت ادب و نزاکت و با زبانی زیبا به بیان آن پرداخته است.

«أَحْلَلْ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثِ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٍ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٍ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمْ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَنْتُمُ الصَّيَامُ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ» (بقره، ۱۸۷). «در شب روزهایی که روزه دار هستید، آمیزش با زنان تان برای شما حلال شد. آنان برای شما و شما برای آنان لباس هستید. خدا می دانست که شما [پیش از حلال شدن این کار] به خود خیانت می کردید، پس توبه شما را پذیرفت و از شما درگذشت. اکنون [آزاد هستید که] با آنان آمیزش کنید و آن چه را خدا [در این کار] برای شما مقرر داشته [از فضیلت، ثواب، پاکدامنی از حرام و فرزند شایسته] طلب کنید و بخورید و بیاشامید تا رشته سپید [صبح] از رشته سیاه [شب] برای شما آشکار شود؛ سپس روزه را تا شب به پایان برید و در حالی که در مساجد معتکف هستید با زنان آمیزش نکنید. این ها حدود خداست، به آن ها نزدیک نشوید. خدا این گونه آیاتش را برای مردم بیان می کند تا [از مخالفت اوامر و نواهی او] بپرهیزند» (بقره، ۱۸۷).

زن و مرد به تشبیه زیبای قرآن کریم لباس یکدیگر هستند و باید عیبها و نقصهای یکدیگر را پوشش دهند و شاید در کنار هم آمدن این عبارت با عباراتی که به تأمین نیاز زن و مرد اشاره دارد به این علت باشد که زن، مرد را و مرد، زن را از اعمال منافی عفت و غیره باز می دارد. «ظاهر از کلمه لباس همان معنای معروفش می باشد، یعنی جامه ای که بدن آدمی را می پوشاند و این دو جمله از قبیل استعاره است، برای این که هر یک از زن و شوهر طرف دیگر خود را از رفتن به دنبال فسق و فجور و اشاعه دادن آن در بین افراد نوع جلوگیری می کند، پس در حقیقت مرد لباس و ساتر زن است، و زن ساتر مرد است» (Tabatabai, 1995).

تأمین نیازهای یکدیگر (زن و مرد) در انجیل متی نیز بیان شده است.

«شوهر حق زن را ادا نماید و هم چنین زن حق شوهر را. زن بر بدن خود مختار نیست بلکه شوهرش، و هم چنین مرد نیز اختیار بدن خود ندارد بلکه زنش» (ول قرتیان، ۷، ۳-۴). در این کلام به صراحت به تأمین نیازهای همسر اشاره شده و آن به دلالت التزامی عیب پوشی را نیز در بر می گیرد زیرا در صورت عدم تأمین نیازهای متقابل زن و شوهر توسط دیگری زمینه برای آشکار شدن برخی عیوب طرفین هموار می شود. بنابر این عیب پوشی و تأمین نیازهای همسر از نظر قرآن و کتاب مقدس از صفات مشترک زنان صالح است.

- آرامش بخش همسر:

آرامش روحی و جسمی یکی از ثمراتی است که با ازدواج برای زن و مرد حاصل خواهد شد و در سایه مودت و دوستی امتداد می یابد.

«وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً» «و از نشانه های [قدرت و ربوبیت او] این است که برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید تا در کنارشان آرامش یابید و در میان شما دوستی و مهریانی قرار داد» (روم، ۲۱). آرامش بخشی به همسر و رابطه عاطفی خوب می تواند بر صمیمیت و دوستی بیفزاید و رضایت زناشویی را در پی داشته باشد. البته به میانه روی در رابطه عاطفی توصیه شده است (Bokai & Enjazab, 2020). در عهد عتیق (Old Testament) آمده است: «و آدم گفت: همانا این است استخوانی از استخوان هایم و گوشتی از گوشتم، از این سبب «سا» نامیده شود زیرا که از انسان گرفته شد. از این سبب مرد پدر و مادر خود را ترک کرده، با زن خویش خواهد پیوست و یک تن خواهند بود.» (پیدایش، ۲، ۲۳-۲۴). پس از نظر قرآن کریم و کتاب مقدس زنان صالح صفت آرام بخشی به همسر را نیز دارا هستند.

- فرزند آوری:

توجه به بقاء نسل و زاد و ولد در آیات زیادی از قرآن کریم بیان شده است. یکی از هدف‌های اساسی تشکیل خانواده، فرزندآوری و افزایش نسل صالح است. در بسیاری از آیات و روایات از فرزند با تعبیری زیبا یاد شده است؛ مانند مایه امید و خوشبختی، نور چشم، نعمت الهی، هدیه الهی، میوه دل، یاری کننده، علت ثواب و پاداش اخروی و رحمت و غفران الهی، باعث خیر و برکت، باعث قوت قلب و شکفتگی؛ هم چنین محروم بودن و دوربودن از فرزند، باعث غم، اندوه، ناامیدی و اضطراب معرفی شده است. (Panahi, 2016).

«نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَ قَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ»
 «زنان شما کشتزار شمایند، هر زمان و هر کجا که خواستید به کشتزار خود در آیدید. و [با رعایت حقوق یک دیگر، و حفظ عفت و پاکی، در سایه زناشویی و تولید نسلی پاک و شایسته و صالح، خیر و ثوابی] برای خودتان پیش فرستید، و از خدا پروا کنید، و بدانید که او را ملاقات خواهید کرد، و مؤمنان را بشارت ده.» (بقره، ۲۲۳). در آیات ۷۲ نحل، ۱۴ آل عمران، ۴۶ کهف، و ۷۱ هود نیز به اهمیت فرزند و فرزندآوری اشاره شده است.

در مورد اهمیت ازدواج و زاد و ولد در انجیل متی آمده است: «پسر ایمن این است که زنان جوان نکاح شوند و اولاد بزنند و کدبانو شوند و خصم را مجال مذمت ندهند» (اول تیموتائوس، ۵، ۱۴).

«و به زن گفت: «آسم و حمل تو را بسیار افزون گردانم؛ بالسم فرزندان خواهی زاید و اشتیاق تو به شوهرت خواهد بود و او بر تو حکمرانی خواهد کرد.» (پیدایش، ۳، ۱۶). بنابراین این فرزندآوری نیز از صفات زنان صالح از نظر قرآن کریم و کتاب مقدس است.

- تربیت فرزند:

تربیت فرزند از مسائل مهمی است که در بسیاری از آیات نورانی قرآن کریم مورد توجه قرار گرفته است هر چند ظاهر برخی آیات در این زمینه به وضوح گویای این مطلب نیست اما تأملی کوتاه بر آن موضوع را روشن می کند. آیات در زمینه تربیت فرزند را می توان در دو دسته تبیین نمود؛ دسته ای از آیات که به اهمیت تربیت فرزند در زمان پیش از ازدواج و انتخاب همسر اشاره دارد؛ و مرد و زن هر دو را موظف به انتخاب همسری شایسته و با ایمان می کند، چرا که صلاحیت و شایستگی پدر و مادر به عنوان دو رکن اصلی خانواده در تربیت فرزند از اهمیت ویژه ای برخوردار است. «وَ لَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَ لِأُمَّةٍ مُّؤْمِنَةٍ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَ لَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَ لَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَ لَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَ لَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَ اللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ وَ الْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَ يُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ» (بقره، ۲۲۱)، «و با زنان مشرک ازدواج نکنید تا هنگامی که ایمان بیاورند. قطعاً کنیز با ایمان از زن آزاد مشرک بهتر است، هر چند [زیبایی، مال و موقعیت او] شما را خوش آید و زنان با ایمان را به ازدواج مردان مشرک در نیاورید تا زمانی که ایمان بیاورند. مسلماً برده با ایمان از مرد آزاد مشرک بهتر است، هر چند [جمال، مال و منال او] شما را خوش آید. اینان [که مشرکند، نه تنها مردم، بلکه بی رحمانه زن و فرزند خود را] به سوی آتش می خوانند، و خدا به توفیق خود به سوی بهشت و آمرزش دعوت می کند، و آیاتش را برای مردم بیان می فرماید تا متذکر شوند.» (بقره، ۲۲۱).

«ازدواج پایه اصلی تکثیر نسل و پرورش و تربیت فرزندان و گسترش جامعه است، و محیط تربیتی خانواده در سرنوشت فرزندان، فوق العاده مؤثر است، از یک سو آثار قطعی وراثت، و از سوی دیگر آثار قطعی تربیت در طفولیت زیرا نوزادان، بعد از تولد غالباً در دامان پدر و مادر پرورش می یابند و در سال‌هایی که سخت شکل پذیرند، زیر نظر آن‌ها هستند» (Makarem Shirazi, 1992).

اما دسته دیگر آیاتی که نشان می دهد برخلاف تصور عموم مردم که زن را مسئول اصلی تربیت فرزند می دانند، مرد مسئولیت اصلی تربیت فرزند و قوام خانواده را بر عهده دارد. مانند آیاتی که اهتمام انبیا الهی چون حضرت ابراهیم و یعقوب علیهم السلام و لقمان حکیم در تربیت فرزند را نشان می دهد.

«وَ وَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَ يَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ / أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَ إِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ» «و ابراهیم و یعقوب پسران‌شان را به آیین اسلام سفارش کردند که: ای

پسران من! یقیناً خدا این دین را برای شما برگزیده، پس شما باید جز در حالی که مسلمان باشید، نمیرید / آیا شما [یهودیان که ادعا می‌کنید یعقوب پسرانش را به آیین شما سفارش کرد] هنگامی که یعقوب را مرگ در رسید [کنار بستر او] حاضر بودید؟ [یقیناً حاضر نبودید] آن گاه که به پسران خود گفت: پس از من چه چیزی را می‌پرستید؟ گفتند: خدای تو و خدای پدران ابراهیم و اسماعیل و اسحاق را که خدای بیگانه است می‌پرستیم، و ما تسلیم او هستیم» (بقره، ۱۳۳). «پدران باید نسبت به آینده دینی فرزندان خویش، توجه داشته باشند حتی فرزندان انبیا در معرض خطر بی‌دینی هستند. (Qaraati, 2009).

هم‌چنین یکی از ویژگی‌های انسان‌های صالح در قرآن کریم، توجه به همسر و تربیت فرزند بیان شده است؛ اهمیت تربیت فرزند قابل پذیرش برای هر نفسی است و در سایر ادیان نیز آمده است؛ قطعاً این نکته خالی از لطف و تصادفی نیست که در انجیل متی نیز، روی سخن بیش از مادران با پدران است و خطاب به پدران بیان شده است: «وای پدران فرزندان خود را به خشم می‌آورید بلکه ایشان را به تأدیب و نصیحت خداوند تربیت نمایید.» (افسان، ۶، ۴). «خارها و دام‌ها در راه کج‌روان است، اما هر که جان خود را نگاه دارد از آن‌ها دور می‌شود / طفل را در راهی که باید برود تربیت نما، و چون پیر هم شود از آن انحراف نخواهد ورزید.» (امثال سلیمان، ۲۲، ۵-۶).

بنابراین شاید بتوان این گونه نتیجه گرفت که موضوع تربیت فرزند در مرحله اول جزء وظایف پدر خانواده است، پدر در برابر تربیت صحیح فرزندانش باید نزد خداوند متعال جواب‌گو باشد هر چند وظیفه مادر و رنج و سختی‌هایی که زن در تربیت فرزند متحمل می‌شود، حائز اهمیت است و در رستگاری و تقرب او به خداوند محسوس است؛ اما تربیت فرزند از جانب مادر لطفی است که باید در سایه راهنمایی‌ها و اهتمام پدر انجام گیرد. به هر حال، آن چه در فرزندآوری اهمیت ویژه‌ای دارد تربیت فرزند است، تربیتی که همراه با آموزه‌های دینی باشد؛ از طرفی موجب رستگاری خود فرزند شود و از طرف دیگر برای والدین باقیات الصالحات قرار گیرد که در این میان نقش مادر غیر قابل انکار است. به این امر مهم هم در قرآن و هم در کتاب مقدس اشاره شده و بی‌شک برای زنان صالح از صفات لازم محسوب می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

قرآن کریم کامل‌ترین کتاب الهی است که بعد از کتب مقدس پیشین نازل شده است و محتوای صحیح قرآن کریم و منطبق بودن تمامی آیات آن با هر عقل سلیم به دور از تعصبات دینی و مذهبی، نشانه محکمی بر عدم تحریف‌پذیری آن است لذا با در کنار هم قرار دادن گزاره‌های کتب مقدس و آیات قرآن کریم، می‌توان به آن بخش از کتب مقدس که مورد تحریف قرار نگرفته دست یافت. قسمتی از این بخش کتاب مقدس مربوط به صفات زنان صالح است که در نگاه کلی با قرآن کریم هم‌خوانی دارد. برخی از این صفات در حوزه فردی و برخی مربوط به حوزه خانواده است. در حوزه فردی ویژگی‌هایی از قبیل ایمان، عمل صالح، پاکدامنی، حیا، حجاب و پوشش، پرهیز از خودنمایی و چشم‌پاکی هم در قرآن کریم و هم در کتاب مقدس برای زنان صالح ذکر شده است. هم‌چنین در حوزه خانواده صفاتی چون اطاعت‌پذیری از همسر، عیب‌پوشی و تأمین نیازهای همسر، آرام‌بخشی به همسر، فرزندآوری و تربیت فرزند از صفات زنان صالحه شمرده شده است.

سهم نویسندگان: ملیحه باقری نژاد یزدی: طراحی چهارچوب کلی، تحلیل محتوی، بحث و نتیجه‌گیری. دکتر رضا بنی اسدی: همکاری در طراحی چهارچوب کلی، بررسی و تحلیل محتوی، بحث و نتیجه‌گیری، تصحیح مقاله و نویسنده مسئول. این پژوهش، تحقیقی مستقل است. همه نویسندگان نتایج را مورد بحث قرار داده و نسخه نهایی را بررسی و تایید کردند.

سپاسگزاری: نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از افرادی که در این پژوهش یاری رساندند تشکر و قدردانی به عمل آوردند.

تعارض منافع: در این پژوهش هیچ گونه تعارض منافی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

منابع مالی: این مقاله از حمایت مالی برخوردار نبوده است.

References

The Holy Quran

Matthew Gospel

Old Testament

- Afshar, L., & Rostami, Z. (2011). Characteristics of worthy women from the perspective of the Holy Quran. *Quranic Studies*, 2(5), 9-22. [Persian] URL: http://qsfi.iranjournals.ir/article_629597_bd66bc5f8eb5ce2cfa2c27cb7b01e7ba.pdf
- Ahmadi, M., & Hosseini Shahroudi, S. M., & Morvarid, J. (2021). Investigating the relationship between “faith” and “righteous deeds” with the focus on Quranic verses. *Journal of Theology*, 7(14), 113-134. [Persian] URL: http://pke.journals.miu.ac.ir/article_5837_a1bf3c1127c2d238e3c4c25b36fc3240.pdf
- Alikhani, R. (2010). *Women in holy texts: women in Judaism*. Tehran: Enlightenment and Women’s Studies. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1732697/%DA%A9%D8%AA%D8%A7%D8%A8-%D8%B2%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D8%AA%D9>
- Bakhtyiar, M., & Rezaee, A. (2012). Study of the status and position of women in Islam and Christianity. *Women and Culture*, 3(11), 61-73. [Persian] URL: http://jwc.iauahvaz.ac.ir/article_523297_a7da10d82681ab9176f3d6056bb8f8c8.pdf
- Bokai M., & Enjazab, B. (2020). *Marital lifestyle from the perspective of Islam*. Article presented at the third national conference on lifestyle and health, Yazd, Iran. [Persian] URL: <http://cnf.iauayazd.ac.ir/fa/article.php?lrId=59&cnfId=7>
- Chavoshiyan, M., & Nikoe, M. (2020). *Study of the Status of Women in the Historical Periods of Christianity*. Article presented at the Regional Conference on Applied Research in Humanities and Islamic Sciences, Gom, Iran. [Persian] URL: <https://civilica.com/doc/1018557>
- Dashti Khoiydaki, F., & Tabatabai, S. A., & Etemadi Fard, A. (2017). *Women’s duties in the family in imami jurisprudence*. Article presented at the First National Conference on Social Sciences, Educational Sciences, Psychology and Social Security, Tehran, Iran. [Persian] URL: <https://civilica.com/doc/672316>
- Farhadi, S., & Andalib, A. (2017). Hijab in the Quran and the Bible, *International Journal of Multidisciplinary and Interreligious Pure Life*, 1(8), 67-85. [Persian] URL: <https://www.magiran.com/paper/1699272>
- Javadi Amoli, A. (2019). *Woman in the mirror of glory and beauty*. Qom: Esraa. [Persian] URL: <https://library.tebyan.net/fa/Viewer/Text/61570/8#>
- Kamranian, A. (2009). *Characteristics of Worthy Women in the Holy Quran*. Qom: Noor Quran and Ahlul Bayt Publications. [Persian] URL: <https://ahlolbait.com/files/download/12/3389-FA-vijegihaye-zanan-shayesteh-dar-quran-majid.pdf>
- Makarem Shirazi, N. (1992). *Tafsir of Nemoneh*. Tehran: Islamic Books House. [Persian] URL: <https://lib.eshia.ir/27575/2/161>
- Moradi Khalaj, M. (2010). Righteous women in the Quran. *Shiite Women*, 7(23), 132-151. [Persian] URL: <http://ensani.ir/file/download/article/20120614194814-9011-5.pdf>
- Najafi, Mohammad Hassa. (2001). *Jawahar al-Kalam*. Qom: Islamic Publishing Institute.

- [Persian] URL: <http://lib.eshia.ir/10088/17/131>
- Oladi, Sh., & Jahanbakhsh, E., & Mohamadi, A. (2019). The effect of bad hijab and dressing on women's sense of personal security Case study: Women and girls over 15 years old in Tehran. *Socio-disciplinary researches on women and the family*, 7(1), 102-120. [Persian] URL: http://pssw.jrl.police.ir/article_91406_5e2ae9dca84ef924fb313c53e3b4b2d0.pdf
- Panahi, A. (2016). A look at the benefits and effects of childbearing and parenting in religious teachings with a moral approach. *Ethics*, 6(21), 33-63. [Persian] URL: http://akhlagh.morsalat.ir/article_63976_f8a4fe7f994f02bc643e70acb2f860a1.pdf
- Qaraati, M. (2009). *Tafsir Noor*. Tehran: Cultural Center for Lessons from the Quran. [Persian] URL: <https://www.ghbook.ir/index.php?name=%D8%AA%D9%81%D8%B3%DB%8C%D8%B1%20%D9%86%D9%88%D8%B1&option>
- Riahi Dehkordi, P. (2018). *A comparative study of female personality in the Holy Quran and the testaments*. Article presented at the International Conference on Innovation and Research in Humanities, Management and Islamic Studies, Tehran, Iran. [Persian] URL: <https://civilica.com/doc/800465>
- Sadati, E., & Naemati, D. (2015). *The position of women in the West from the Bible to Descartes*. Article presented at the Second International Congress of Religious Culture and Thought, Qom, Iran. [Persian] URL: <https://civilica.com/doc/548243>
- Sakhaee, M. (2011). Finding the root of the women's crisis in the West by relying on biblical teachings. *Strategic Studies of Women*, 14(53), 247-274. [Persian] URL: http://www.jwss.ir/article_12241_c1c574fcbcc460de574602a5f6b75a00.pdf
- Shakurinejad, E. (2014). Faith from the perspective of the Holy Quran and the New Testament. *Esharat*, 1(1), 106-122. [Persian] URL: <http://ensani.ir/file/download/article/20141027110402-9965-6.pdf>
- Tabarsi, F. (1995). *Tafsir of majma-albayan*. Beirut: Al-Alamy Foundation for Publications. [Persian] URL: <http://lib.eshia.ir/12023/1/2>
- Tabatabai, M. (1995). *Tafsir of al-Mizan*. Beirut: Al-Alamy Foundation for Publications. [Persian] URL: https://archive.org/details/almizan_alami_22j/%D8%